

THE METHOD OF AESTHETICS OF COMMUNICATION IN EDUCATION

On the reception of literary work in teaching

Prof. Violeta Dimova Ph.D

Faculty of Philology, University "Goce Delchev" - Stip, Republic of Macedonia

violeta.dimova@ugd.edu.mk

Prof. d-r Mahmut Celik Ph.D

Faculty of Philology, University "Goce Delchev"

mahmut.celik@ugd.edu.mk

Abstract: The aesthetics of communication, as a relatively new theoretical "poli-genre" discipline, tries to establish an interdisciplinary approach to treatment of the subject of the aesthetic experience. Its interpretive possibilities in terms of its scope are drawn from the domain of general aesthetics, semiotics, theory of reception, communications, mediology, linguistics, sociology of art and other disciplines, as well as the studies of cultural marketing, visual communication, interpersonal relations, the sphere of individual development and others, which suggests that the communication means are a different sign systems.

Key words: method, aesthetics, communication, reception, literature, education.

МЕТОДОТ ЕСТЕТИКА НА КОМУНИКАЦИЈАТА ВО ОБРАЗОВАНИЕТО

За рецепцијата на литературното дело во наставата

Проф. д-р Виолета Димова

Филолошки факултет Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Република Македонија

violeta.dimova@ugd.edu.mk

Проф. д-р Махмут Челик

Филолошки факултет Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Република Македонија

mahmut.celik@ugd.edu.mk

Резиме: Естетиката на комуникацијата, како една релативно нова теориска „полижанровска“ дисциплина се обидува да воспостави интердисциплинарен пристап во третманот на предметот на естетското искуство. Таа своите интерпретативни можности во поглед на нејзиниот делокруг ги црпи од доменот на општата естетика, семиотиката, теоријата на рецепција, комуникологијата, медиологијата, лингвистиката, социологијата на уметноста и други дисциплини, како и од студиите за културата: маркетинг, визуелни комуникации, интерперсонални релации, сферата на индивидуалниот развој и слично, што значи средствата за комуникација се различните знаковни системи.

Клучни зборови: Метод, естетика, комуникација, рецепција, литература, образование.

1. ВОВЕД (Увод, Introduction)

Рецепцијата на литературното дело во наставата по литература, како дел од образовниот процес не треба да се третира само како научен пристап кој единствено/доминантно се препорачува во наставната практика, туку пред сè како појдовна/иницијална основа за укажување на потребата за мултимедијално, интерактивно комуницирање со литературното дело во наставата по литература и вон наставата. Оваа потреба е наметната, меѓу другото од промените што се случуваат во поглед на постапките при градењето на еден литературен текст, што од своја страна повлекува „изместување“ на сфаќањето за видовите и жанровите и воспоставување нови естетички категории. Денес се надминати нормативните, стилски или антрополошки заснованите модели. Многу видови литературни дела не можат да се подредат според вообичаените критериуми. Комбинацијата на текст и слика/цртеж/историски карти и др. не може да си најдат место во тројниот модел (епика, лирика, драма).

Со развојот на информациско - технолошките средства се менуваат и условите во кои живееме денеска. Тоа неминовно се одразува и во сфаќањето за местото и улогата на литературата во воспитно – образовниот процес и во животот воопшто. Така, сè повеќе се наметнува прашањето за тоа што подразбираме под поимот *литература*.

Во Речникот на книжевни термини пишува: терминот белетристика (fr. belles letters) се употребува од 18-тиот век и се однесува на оној дел од литературата што го опфаќа поетското творештво и забавната литература за разлика од научната и стручната литература, при што терминот „убава литература“, односно белетристика, го опфаќа поетското творење кое може да биде епско, лирско или драмско, како и реториката, заедно со есеистиката и литературната и реторичка теорија, за разлика од стручната литература. Битна разлика помеѓу поимот белетристика и литература е тоа што литературата ја подразбира социјалната димензија, а не само естетската. Литературата ги содржи белезите на епохата и на нацијата, историски е условена и подлежи на законите на еволуција, додека белетристиката е заснована на образецот за непроменливите вредности на *убавото, возвишеното и вистината*.

Сите ние мислиме дека за литературата знаеме многу. Формално ја дефинираме како број од повеќе или помалку отпечатени страници, прицврстени меѓу две корици. Денеска литературата може да се најде и во форма на електронски податоци (CD-ROM, DVD, Internet). Научниците расправаат за тоа што може да се запише на електронските носители на податоци, а тоа да се нарекува литература: спаѓаат ли тука и биографиите, популарната забавна литература – стриповите, театарските или филмските плакати, рекламните чии натписи/текстови предизвикуваат внатрешни, па дури и естетски возбуди и мотивации за рецепција на истите.

Повеќето луѓе денеска претпочитаат да ги восприемаат романите во вид на аудио податок или на филмското платно, а пак театарот е театар дури откако текстот ќе ја напушти книгата. Во наставните програми по македонски јазик и литература за основното образование можеме да видиме дека се предвидуваат часови и за филмската и за театарската уметност, кои во својата основа содржат литературен текст. Но прашењето е – колку се води сметка за улогата на ученикот/реципиентот и неговата интеракција со овие уметности или тие служат само како помошни наставни средства. Дури и се оди дотаму што учениците едноставно само се информираат за нивните основни белези.

Сите овие прашања не се во центарот на внимание на методиката. Таа не се интересира за тоа како се создава литературата, туку пред сè што прават луѓето со литературата и зошто, односно што прави литературата за нив!

На прашањето со што се занимава методиката по литература, може да се одговори дека таа се занимава со теоријата на предавањето и учењето на литературата во контекст на наставата. Затоа таа го става акцентот на целосниот предмет на литературата, кој ги вклучува медиумите, како наставни средства, но пред сè се движи во насока на модерно создавање методички системи, кои се базираат на теоретските поставки на дискурсна анализа, кон која недогматски се ориентираме.

2. Методот на естетика на комуникацијата и литературното образование и воспитание (Метод естетике комуникације и књижевно образование и васпитање, The method of aesthetics of communication and literary teaching and education)

Литературното образование и воспитание во својот систем секогаш го вклучувало односот на ученикот спрема литературните творби. Естетиката на комуникацијата, во комбинација со теоријата на рецепцијата, како и со другите научни методи во рамките на интерпретативно – аналитичкиот методички систем е еден од најзначајните методи за остварување на индивидуализираната настава како и за реализирање на основната цел на современиот образовно – воспитен систем – ученикот да биде субјект на наставниот процес.

Естетиката на комуникацијата, како една релативно нова теоретска „полижанровска“ дисциплина се обидува да воспостави интердисциплинарен пристап во третманот на предметот на естетското искуство. „Една од функциите на уметничкото дело, без оглед на неговата форма или жанр претставува сведоштво за човековиот свет на имагинација. Субјективното искуство така се конкретизира во предмет кој им се обраќа на сетилата: видот, слухот, допирот. Таа цел на сетилното забележување му ја дава на предметот неговата естетска димензија“, вели Жан Кон во својата книга *Естетика на комуникацијата*.

Методот на естетска/литературна комуникација, во својот теоретско – методолошки систем го вклучува структуралистичкиот, феноменолошкиот, интерпретативскиот и др. методи. Комуникацијата со уметничкото дело има примарна улога и централно место во процесот на литературното воспитание и образование. Училишната настава бара сите, па и наставниците да го споделуваат со другите и она што тешко може да се сподели. (На пр. субјективното доживување на некое уметничко дело). Таа бара *продолжена/продлабочена комуникација*. На тој начин, искуствата здобиени преку читањето и медиумите ќе може да се поврзат со социјалната реалност и истовремено повторно да се рефлектираат во неа. (IF: Zagreb, Pedagoški zbor, 1978). Со

пријателите разговараме за некој бестселер, на работа разговараме за некој наслов од весникот, со врсниците ги споделуваме ставовите и искуствата поврзани со некоја книга. Ваквите комуникациски процеси се должат на социјално споделеното искуство здобиено преку медиумите. Со интерактивната комуникација, индивидуалните значенски конструкции и размислувања поврзани со текстот се поврзуваат со социјални контексти. Книгите и медиумите често ги перципираме, затоа што потоа можеме да разговараме за нив, да си обезбедиме заеднички став или да споделиме лично искуство. Читањето, како дел од културната стварност ја негува способноста да се влегува во дискусија со другите и да се разменуваат субјективните ставови поврзани со некој текст. Ова особено се однесува на дискусиите во наставата по литература, што потекнува од антрополошката смисла на литературата како медиум за изразување. И уште понатаму, училишната настава треба да го учи и да го поттикнува ученикот како да комуницира, да го прима, да го „презема“ литературното дело и обратно – како литературното дело да го „презема“ ученикот во еден реверзибилен заемен процес на комуникација и рецепција на литературата сфатена како медиум. Таа ќе биде реализирана, ако сензибилно и адекватно му пристапиме на текстот, преку *книжевниот разговор*, но и преку пишување за одреден текст, или пак преку *сценска поставка*. Сето ова се форми на продлабочена/продолжена комуникација, кои не само што ни ја доближуваат смислата на некој текст, туку вистински го реализираат делото, бидејќи естетската комуникација е смислата на литературата. Методот на литературна комуникација ја поттикнува рецепцијата на делото, како чин на комуникација со литературата како уметност, не само на зборот, и ги респектира литературно – историските, социјалните, психолошките и културните влијанија воопшто при создавањето на литературната уметност.

Овој метод, на некој начин претставува синтеза на досега познатите методи, кои во центарот на своето внимание ги ставаат подеднакво основните субјекти на образовно – воспитниот процес по литература: ученикот, литературното дело, наставникот.

3. ЗАКЛУЧОК (Закључак, Conclusion)

Токму прашањето за влијанието на литературата како медиум, врз реципиентот е и главната ориентација на современата методика на наставата по литература, која треба да се сообразува со сè посилното влијание на медиумите во образованието, а особено и поради промените што настануваат под влијание на тенденциите за модерно (интегрирано) европско образование. Но треба да се укаже дека утврдувањето на таквото влијание не е едноставен процес. Пред сè треба да се определат целните групи, како и за кое и за какво дело се работи, бидејќи доживувањето на литературното дело и ефектите од доживувањата се секогаш индивидуални. Од друга страна пак, рецепцијата и влијанието на литературата не постојат изолирано, туку се дел од општествените влијанија, поттици и импулси. Всушност, рецепцијата на литературата, сфатена во најширока смисла на зборот, но и како дел од образовно – воспитниот систем, треба да се посматра во констелација со продукцијата на литературната уметност. Имено, ако таа (литературната уметност) влијае врз формирањето на естетскиот вкус на реципиентите, го развива нивниот сензибилитет и способноста за донесување судови и заклучоци за одредено литературно дело, тогаш и тие (реципиентите) ги бараат токму оние творби кои можат да ги задоволат нивните духовни и естетски потреби, со кои се здобиле претходно. Затоа реципиентите не треба да ги гледаме само како корисници на литературата, туку и како соучесници во нејзиното создавање и траење, бидејќи делото „живее“, додека постои интерес за него. Оттука произлегува потребата и за еден поинаков пристап во конципирањето на содржините на наставните програми по литература, а тоа води кон малку поинакви барања и реализација на целите и задачите и од наставникот и од ученикот во образовно – воспитниот процес.

4. ЛИТЕРАТУРА (Литература, Literature)

- [1] L. Banaš, *Znanstveno utemeljenje metodike hrvatskog jezika i književnosti na komunikološkoj osnovi*,
- [2] I. Furlan, *Učenje kao komunikacija*, Zagreb, Pedagoško književni zbor, 1978
- [3] E. D. Hirš, *Načela tumačenja*, Beograd, Nolit, 1983
- [4] R. H. Jaus, *Estetika recepcije* (predgovor Z. Konstantinović), Beograd, Nolit, 1978.
- [5] Ž. Kon, *Estetika komunikacije*, (prevod sa francuskog: V. Injac), Beograd, Clio, 2001.
- [6] В. Димова, *Литературното дело и реципиентот*, Скопје, Македонска реч, 2007.